

На фотографији: Чеслав Милош и Вислава Шимборска

Ето 'старомодна као зарез, ауторица неколико песама' постаје нобеловац. То можда и није велико изненађење, јер се о Нобеловој награди за Шимборску говорило већ неко време. Али сада, када се најзад догодило оно, што је по многима не само могло да се догodi, већ је напротив морало, онда...

- Онда сам ја, бар за сада, пре свега узнимирена и помало уплашена. Јер ја, наиме, апсолутно не могу да гарантујем, да ћу успети да се носим са свим тим обавезама, које месада чекају. Највероватније ћу покушати да се извлачим, колико будем могла, да не учествујем на тим најразличитијим скуповима, који помало представљају нешто неспојиво са мојом природом. Мој темперамент је заиста камерног типа. Браницу се од тога.

Листа тема, састављена већ раније, о којима најрадије говорите: биографија, интерпретација поезије, лична теорија поезије, утицаји, инспирације, лектира, о томе како живети... Једном речу, обухвата, малтене, све. Пробаћу, ипак, да данас задам једном нобеловцу неколико сличних питања. Ваша 'обавезна лектира'...

- Најачи утисак је не мене својевремено оставила поезија Лешмјана¹. Била сам увек скоро полувесна док сам је читала. Мој омиљени писац је Томас Ман...

Овај последњи се у вашој поезији појављује именом и презименом...

- Покушала сам да му одам неку врсту почасти. Али имам велики број заиста омиљених писаца. Толико да, у ствари, свака лектира може за мене да буде инспиративна. Уосталом, мене пре свега инспирише живот. А аутори? И шта поменућу сада некога, а

БРАНИЋУ СЕ Разговор са Виславом Шимборском

Вислава Шимборска је песникиња, есејиста, преводилац француске поезије. Родила се 1923. у Курњику, од 1931. живи у Кракову. Дебитовала је на страницама штампе 1945. Објавила је песничке књиге: *Зато живимо* (1952), *Питаша постављана себи* (1954), *Дозивање Јетија* (1957), *Со* (1963), *Сто утеша* (1967), *Сваки случај* (1972), *Велики број* (1976), *Људи на мосту* (1985), *Крај и почетак* (1993), *Предео са зрњем песка* (1996). Добитница је престижних књижевних награда у Польској и ван ње, доктор honoris causa Универзитета Адам Мицкијевић у Познању. У септембру 1996. добила је награду польског ПЕН-а за поезију, а 3. октобра постала лауреат *Нобелове награде за књижевност*.

Шимборска је код нас присутна у преводима Петра Вујчића још од 1950их, у периодици, затим у антологији *Савремена пољска поезија* (1964), потом у књигама: *Сваки случај* (1983), *Људи на мосту* (1989). Бисерка Рачић је објавила превод књиге *Крај и почетак* (КОВ, 1996) и приредила *Изабране песме* (Радио Б92, 1997), заиста препрезентативно издање ове, како кажу, највеће песникиње нашег века.

затим ћу жалити што се нисам сетила и неког другог. Неко ће можда због тога бити задовољан, а неко други љут, јер, како то, зашто њега ту нема? А ја сам само заборавила да га поменем.

А затим живот. Починимо од дебија. Да ли би заиста, да нису својевремено штампани стихови неизнате девојке, пољска поезија била сиромашнија за велики број фантастичних стихова, а данас се не бисмо поносили нобеловцем?

- Изгледа да бих, ипак, озбиљно схватила то прво одбијање мојих радова. Заиста бих престала да пишем. Стихове бар. Ко знајда бих тада озбиљније размишљала о прози? Па, ја сам јошза време рата покушавала да пишем приче. Набасала сам, уосталом, на њих, једном, за време неке селидбе. То су биле пре неке прилице, сигурно безвредне. Тако, дакле, да су одбачени моји први стихованы покушаји, можда бих пробала да још пишем прозу. Али да та моја прва слабашна песма није била прихваћена, највероватније бих одустала од поезије. Бар сам тада имала такав осећај. Да идем у нешто први пут и ако не прихвате последњи.

То се ваш будући муж, Адам Влодек, трудио тада око тог вашег дебија...

- И коса му се тада дизала на глави, када је почeo са мном да разговара и када се показало да ја, у суштини, апсолутно ништа нисам читала од поезије, осим онога што сам имала у кући...

А шта сте имали у кући?

- Само понеке књижице Каспровича² и Тетмајера³. Уосталом, према Тетмајеру

и данас гајим посебну лубав. Једноставно волим његову поезију. Али Касправич, Тетмајер, то је било углавном све. Потпуно сам била необразована, што се тиче савремене поезије... Аха, постојао је још, потпуно случајно, где чуда, том поезије, издате пре рата, Јана Бженковског⁴. Поклон од колеге. читала сам то за време окупације. То је била потпуно авангардна поезија, и наравно, Адаму Влодеку се коса на глави јежила да ништа више не знам. Он сам је имао велику збирку књига. И полагано, полагано сам почела да упознајем поезију.

Не само поезију, јер сте некако у то време дипломирали полонистику и социологију...

- Не, не, никако. Морам то да исправим. У ствари сам похађала полонистику, а затим сам се пребацила на социологију. Али то су већбила времена, у којима је социологија у Польској требала да буде ликвидирана. Јер шта ће нам социологија, када смо имали марксизам, који је све објашњавао. "На социологији" сам остала само једну годину. Осим тога нисам имала времена. Радила сам у неким редакцијама, вршила коректуре итд.

И тако из дана у дан, без великих нада, посебне перспективе, па макар се она опртвавала на најудаљенијем хоризонту? Никаквих маштава?

- Имала сам пуно свог приватног живота. Осим тога никада нисам поседовала неке тачно одређене, велике амбиције, уопште се

моја амбиција ограничавала на писање следеће песме, на давање тој песми одговарајућег облика. Никада се нисам трудила да осмишљавам цео свој живот. Никада. Можда је то нека врста осакаћености, али баштако је увек са мном било.

Текст преведен из пољског недељника Polityka, од 12. октобра 1996.г.

превели
Душан Владислав Пажјерски и Магдалена Кох

¹Болеслав Лешмјан (1878-1937), значајни пољски песник, у чијем делу доминирају маштавити и бајковито фантастични елементи, које прпе из фолклора и народне поезије.

²Јан Касправич (1860-1926), велики пољски песник, у чијем стваралаштву су видљива многоbroјна кретања: наставак романтичарских и позитивистичких традиција, слича апокалиптичког разарања и прометеизма, кризе савремене културе и друштвено/моралних вредности итд.

³Кажимјеж Пшевор Тетмајер (1865-1940), најистакнутији песник Младе Польске, програмски представник декадентизма.

⁴Јан Бженковски (1903-1983), песник, члан Краковске авангарде, творац теорије и стила тзв. метареализма, сродног поетици хиперреализма.

ВЕК ЕГЗИЛ

Разговор са Џавидом Албахаријем

Последњих месеци пуно је информација обелодањено о новом добитнику НИНОВЕ НАГРАДЕ за роман године. И сви већ знају да је "Мамац" Џавида Албахарија, кога су објавили београдски "Стубови културе", управо тај најекспониранији наслов, књига која ће се у овој, 1997. години читати ка посебном пажњом. Албахари је, можемо слободно рећи, и до сада био читан писац, један од најистакнутијих аутора новије српске прозе, чак са извесним култним обележјима. Отуда ваљан потез "Народне књиге" да штампа његова Изабрана дела у 10 књига. И ново издање романа године већ је обелодањено и у правом тренутку доспело пред заинтересоване читаоце. "Мамац" је сам врх прошлогодишње романеске продукције код нас. Много више него први од сто романа (колико их је у 1996. објављено), књига која препрезентује писца, али и дух наше времена, са свим противуречностима које оно, знатно већ, носи. Роман са пуно аутобиографских елемената, ауто-поетичких, судбина писца у емиграцији (добровољном егзилу), али и метафора за један заједнички удес, итд.

НИНОВА награда је, нема сумње, дошла у праве руке. Албахари је, у нашој средини, промовисао један нови, модернији сензибилитет, близак рокенролу, филму, стрипу и другим, тзв. подкултурама, али и кратку причу, фрагментарност и сажетост, као одлике литерарног изражавања. Објавио је једанаест књига: шест збирки прича и пет романа; две запажене антологије савремене светске приче; велики број превода са енглеског језика; уређивао књижевне листове и часописе, али никада није имао стално запослење, и управо том тешко одрживом и увек неизвесном позицијом слободног уметника (стрелца) успевао да остане свој и непоновљив, да утиче на генерације нових писаца (и све бројније читаоце) онога што бисмо (сад већине без извесне ограде) могли назвати постмодерном књижевношћу. Овај разговор је вођен пре него што је обелодањена Олдукка НИНОВОГ жирија, електронским путем, e-mail-ом и fax-ом, на релацији Калгари (Канада) - Нови Сад. У међувремену је Џавид Албахари проборавио у Југославији недељу дана, био гост и Културног центра Новог Сада, где је промовисан његов роман "Мамац" и НИНОВА НАГРАДА за роман године.

Твоја нова књига, 'Мамац', изузетно је примљена, како код критике, тако и код наших читалаца. У њој, ако се не варим, више него у твојим ранијим књигама, доминира аутобиографско, али и ауто-поетично, а из тог односа произилази читав низ питања - однос фикције и документа, роман као аутобиографија, породична хроника или билдунгсроман или нешто треће?

- У извесној мери аутобиографски елементи у овој књизи доиста изгледају присуствни него у неким другим мојим књигама у којима причам "породичну причу", премда су заправо моје раније збирке прича, "Породично време" и "Опис смрти", и наравно роман "Цинк", препуни сличних аутобиографских елемената. Претпостављам да је смештање романа у нашу недавну прошлост, која је јошувек довољно жива у свима нама, учинило да аутобиографски елементи делују уочљивије него раније. У суштини, у "Мамцу" има много више фiktivnog него dokumentarnog, а трудио сам да чак и оно што на изглед делује као документ у суштини буде фiktivna обрада dokumentarnog. Дакле, ја нисам јунак "Мамца", као што нисам био ни

јунак "Снежног човека" ни било које друге моје књиге. Претпостављам да је то због онога што се назива "постмодернистичком поетиком", а можда и грешим? Било како било, иако видим повезаност мојих "породичних књига", као и целовитост имагинарних живота који су у њима описаны, ипак их не сагледавам као стварну породичну хронику или билдунгсроман. Читалац или критичар могу можда тако да их приме, али ја их видим као карике у ланцу мојих покушаја да се приближим тишини и, на крају, себи.

Да ли је 'Мамац' судбина национа, 'јеврејска прича', али и нешто више, 'балканска прича' или прича која је заједничка многим личностима које су рођене последњих пола века на територији бивше Југославије?

- Ако бих покушао тако да га дефинишем, онда би "Мамац" био мешавина свега тога. Ниједна "јеврејска прича" не може се испричати само за себе, јер је судбина јеврејског народа густо испреплетена са судбинама многих других народа широм света, док с друге стране нисам сигуран да ли се усковитаност "балканске приче" уопште може пренети на папир. Остаје нам трећа могућност, која је можда најближа мојој замисли или, пак, ономе што је сама прича замислила. За мене је то, наравно, једна лична прича, али исто тако знам да су такве приче заправо заједничке за време које смо делимично оставили иза себе. Мене је првенствено занимала могућност да испричам причу о особи која живи колико и земља која је нестала, и да покушам да завирим у ту симболичну празнину након њиховог нестанка. Увек сам стајао запрепашћен пред смрћу, није било важно ко или шта умри...

Судбина романа (као жанра) на крају двадесетог века?

- Један одговор је сасвим ситуран: роман ће постојати и у двадесет и првом веку, па и онда када се оконча сва халабука око ступања у нови миленијум. Боравећи на америчком континенту, увидео сам да ипак постоје знатне разлике у судбини романа виђеној из европске и америчке перспективе. У Европи сам био уверен да је будућност романа у форми која је обележила последње деценије века - помишиља на раскошно структуриране романе, мимикијски прикривеним у речницама, енциклопедијама, приручницима или потпуно новим фрагментарним облицима. Знате већо којим књигама и ауторима говорим: о Д.М.Томасу, У.Еку, Т.Пинчону, Ц.Барту, Д.Гросману, М.Павићу... Овде се будућност романа види у знатно реалистичијем проповедању, умереној структури, и у све већем приближавању "неизмишљеној прози". Тако бар пишу најистакнутији амерички и канадски писци. У крајњој линији, роман није на губитку, и само - као и кратка прича - непrekидно потврђује своју виталност.

Постмодерна и роман... да ли су испричане све приче?...

Пре тридесет година (како време брзо лети!) Џон Барт је жалио што није писац у хомеровско време јер би тада могао да изговара и записује приче први пут. Некада ми се чинило да због тога доиста вреди жалити, али после сам схватио да заправо и нема других прича